

Hallituksen esitys Eduskunnalle laeiksi vankeuslain 12 luvun ja tutkintavankeuslain 8 luvun muuttamisesta

ESITYKSEN PÄÄASIALLINEN SISÄLTÖ

Esityksessä ehdotetaan muutettavaksi vankeuslain ja tutkintavankeuslain vankien kirjeenvaihtoa koskevia säännöksiä siten, että viranomaisten toimivaltuudet vankien kirjeiden avaamiseen ja lukemiseen laajenisivat.

Myös kirjeiden tarkastamista koskevia toimivaltasäännöksiä täsmennettäisiin.

Ehdotetut lait ovat tarkoitetut tulemaan voimaan ensi tilassa.

SISÄLLYSLUETTELO

ESITYKSEN PÄÄASIALLINEN SISÄLTÖ	1
SISÄLLYSLUETTELO	2
PERUSTELUT	3
1. Nykytila	3
1.1. Lainsäädäntö ja käytäntö	3
1.2. Pohjoismainen vertailu	4
1.3. Nykytilan arviointi	5
2. Ehdotetut muutokset	6
3. Esityksen vaikutukset	7
4. Asian valmistelu	7
5. Voimaantulo	7
6. Suhde perustuslakiin ja säätämisjärjestys	7
LAKIEHDOTUKSET	9
vankeuslain 12 luvun muuttamisesta	9
tutkintavankeuslain 8 luvun muuttamisesta	10
LIITE	12
RINNAKKAISTEKSTIT	12
vankeuslain 12 luvun muuttamisesta	12
tutkintavankeuslain 8 luvun muuttamisesta	14

PERUSTELUT

1. Nykytila

1.1. Lainsäädäntö ja käytäntö

Vankeuslain (767/2005) 12 luvussa säädetään vangin kirjeiden tarkastamisesta ja lukemisesta. Tutkintavankeuslain (768/2005) 8 luvussa on vastaavat tutkintavankia koskevat säännökset.

Ennen vankeuslain voimaantuloa 1 päivänä lokakuuta 2006 vangin kirjeen tarkastamisesta ja lukemisesta säädettiin rangaistusten täytäntöönpanosta annetun lain (39/1889) 2 luvun 9 §:ssä. Säännöksen mukaan vankilan johtaja tai hänen määräämänsä virkamies voi tarkastaa vangin kirjeet. Tarkastaminen toteutettiin pääsääntöisesti avaamalla kaikki kirjeet. Avovankiloissa kirjeitä ei juuri tarkastettu. Rangaistusten täytäntöönpanosta annetun lain 9 §:n mukaan kirjeet voitiin lukea, jos se oli tarpeen rikoksen estämiseksi tai epäiltiin kirjeenvaihto-oikeutta käytettävän väärin.

Hallituksen esityksessä vankeuslainsäädännön uudistamiseksi (HE 263/2004 vp) ehdotettiin, että vankien kirjeenvaihto voidaan tarkastaa läpivalaisemalla tai avaamalla, jos on syytä epäillä, että kirje sisältää luvattomia aineita tai esineitä. Hallituksen esityksen mukaan kirjeen lukeminen olisi ollut mahdollista, jos lukeminen olisi tarpeen rikoksen estämiseksi tai selvittämiseksi, vankilan järjestystä uhkaavan vaaran torjumiseksi taikka vangin tai muun henkilön turvallisuuden suojelemiseksi.

Eduskuntakäsittelyssä perustuslakivaliokunta ja lakivaliokunta katsoivat, ettei esitys ole tältä osin perustuslain luottamuksellisen viestin suojalle asettamien edellytysten mukainen. Perustuslakivaliokunta korosti (PeVL 20/2005 vp), että luottamuksellisen viestin salaisuuden rajoituksiin kohdistuu perustuslain 10 §:n 3 momentissa nimenomaisesti mainittu välttämättömyysedellytys ja että viestin salaisuutta voidaan laitosoloissakin rajoittaa vain siinä määrin kuin se on kussakin yksittäistapauksessa perusteltua. Valiokunta katsoi, ettei hallituksen esityksen säännöhdotuksessa käytetty ilmaisu "jos on

syytä" ollut toimenpiteen edellytyksenä asianmukainen.

Lakivaliokunta muutti säännöksiä näiden vaatimusten mukaisesti. Vankeuslain 12 luvun 1 §:n mukaan kirje voidaan tarkastaa sen selvittämiseksi, sisältääkö se vankeuslain 9 luvun 1 §:n 1 tai 2 momentissa mainittuja kiellettyjä aineita tai esineitä kuten päihkeitä. Pääsääntöisesti tarkastus on pykälän mukaan tehtävä läpivalaisemalla tai muulla vastaavalla tavalla kirjettä avaamatta. Kirje voidaan avata ainoastaan, jos on yksittäistapauksessa perusteltua syytä epäillä kirjeen sisältävän mainittuja kiellettyjä aineita tai esineitä.

Kirjeen lukemisen edellytyksistä säädetään vankeuslain 12 luvun 2 §:ssä. Kirjeen lukeminen on mahdollista vain, jos se on yksittäistapauksessa perustellusta syystä tarpeen rikoksen estämiseksi tai selvittämiseksi, vankilan järjestystä uhkaavan vaaran torjumiseksi taikka vangin tai muun henkilön turvallisuuden suojelemiseksi. Tätäkin säännöstä lakivaliokunta täsmensi vastaavalla tavalla kuin 1 §:ää sitomalla lukemisen yksittäistapauksessa perusteltuun syyhyn.

Tutkintavankeuslain 8 luvun 1 ja 2 §:ään sisältyy myös vastaavanlaiset säännökset kirjeiden tarkastamisesta ja lukemisesta. Säännökset poikkeavat vankeuslaista ainoastaan siinä, että tutkintavankeuslain 8 luvun 2 §:n mukaan kirjeet voidaan lukea tutkintavankeuden tarkoituksen turvaamiseksi.

Rikosseuraamusviraston kannanoton mukaan vankeuslain ja tutkintavankeuslain säännösten käsitettä yksittäisessä tapauksessa on tulkittu tarkoittavan yksittäistä kirjettä.

Vangin kirjeenvaihdosta valvontaviranomaisten ja asiamiehensä kanssa säädetään erikseen vankeuslain 12 luvun 3 ja 4 §:ssä ja tutkintavankeuslain 8 luvun 3 ja 4 §:ssä.

Oikeusministeriön lokakuussa 2006 vankiloilta saaman selvityksen mukaan kirjeenvaihto erityisesti suurissa vankiloissa on runsasta. Esimerkiksi Turun vankilasta lähti tai sinne saapui yhteensä 5 400, Helsingin vankilasta 4 900 ja Riihimäen vankilasta 3 500 kirjettä lokakuun aikana.

Selvityksen mukaan vankeuslain voimaantulon jälkeen kirjeiden tarkastaminen on sul-

jetuissa vankiloissa toteutettu erilaisten läpivalaisulaitteiden ja huumekoirien sekä vartijan havaintojen avulla. Vantaan vankilassa on myös ollut koekäytössä tekninen nuuskija, joka tunnistaa tarkasti sekä huumeaineita että räjähteitä. Jos nämä tarkastusmenetelmät ovat herättäneet epäilyn kirjeen sisällöstä, on kirje tarkastettu avaamalla. Avattujen kirjeiden määrä on vankeuslainsäädännön voimaantulon jälkeen vaihdellut eri vankiloissa muutamasta prosentista lähes puoleen kaikista kirjeistä.

Kirjeiden lukeminen on vankeuslain voimaantulon jälkeen rajoittunut pääsääntöisesti yksittäisiin kirjeisiin, mutta erot vankiloiden välillä ovat huomattavia.

Avovankiloissa kirjeitä ei juuri tarkasteta eikä lueta.

1.2. Pohjoismainen vertailu

Ruotsi

Ruotsissa vankien kirjeiden tarkastamisesta säädetään kriminaalihuollosta laitoksissa annetussa lain (Lag om kriminalvård i anstalt, 1974:203) 26 §:ssä, jonka mukaan suljetussa laitoksessa olevalle vangille tarkoitettu tai hänen lähettämänsä kirje tai postilähetys voidaan tarkastaa sen selvittämiseksi, sisältääkö lähetys kiellettyjä esineitä tai aineita. Toinen peruste vankien kirjeiden tarkastamiselle on rikollisen toiminnan suunnittelu. Suljetussa laitoksessa olevan vangin postilähetykset voidaan tässä tarkoituksessa tarkastaa pistokokeen luontoisesti sekä silloin, kun se on vankiin liittyvistä erityisistä syistä välttämätöntä.

Avolaitoksessa rangaistusta suorittavan postilähetykset voidaan tarkastaa, jos on aihetta epäillä lähetysten sisältävän kiellettyjä aineita, sekä tällaisten aineiden löytämiseksi myös pistokokeen luontoisesti. Avolaitoksessa rangaistusta suorittavan postilähetys voidaan tarkastaa, jos on aihetta epäillä sen sisältävän tietoa rikollisen tai muun vastaavan toiminnan suunnittelusta.

Varmuusosastolla olevan vangin postilähetykset voidaan rikollisen toiminnan suunnittelun selvittämiseksi tarkastaa ilman erityisiä perusteita.

Lain 27 §:n mukaan kirjeen tai muun posti-

lähetyksen tarkastusta ei saa suorittaa perusteellisempaan kuin on tarkastuksen tarkoitus huomioon ottaen välttämätöntä. Asianomaisen vangin on oltava läsnä kirjetä tai muuta postilähetystä avattaessa, jos se voidaan sopivasti järjestää.

Tarkastaminen voi käsittää kirjeen läpivalaisun lisäksi myös kirjeen avaamisen sitä lukematta, sekä kirjeen lukemisen.

Ruotsissa valmistellaan parhaillaan vankeinhoitoa koskevaa uutta lainsäädäntöä. Vuoden 2005 toukokuussa luovutetussa komiteamietinnössä (Framtidens kriminalvård, SOU 2005:54) ehdotetaan muun muassa vankien postilähetysten tarkastamista koskevaa lainsäädäntöä uudistettavaksi.

Komitean ehdotuksen mukaan vangille tarkoitettu tai hänen lähettämänsä kirje voitaisiin tarkastaa, jos se on järjestyksen tai turvallisuuden vuoksi välttämätöntä. Tarkastuksen tarkoituksena olisi selvittää, sisältääkö lähetys kiellettyjä aineita taikka rikollista toimintaa, karkaamista tai muuta vastaavaa toimintaa koskevia viestejä.

Norja

Norjassa vangilla on oikeus lähettää ja vastaanottaa postilähetyksiä rangaistusten täytäntöönpanosta annetun lain (Lov om gjenomføring av straff, 2001-05-18 nr 21) 30 §:n 1 momentin mukaan.

Oikeus vangin postilähetysten tarkastamiseen vaihtelee Norjassa vankilan turvallisuustason perusteella. Vankilat on luokiteltu erittäin korkean, korkean ja matalamman turvallisuustason laitoksiin sekä lisäksi vapautumista edeltävään valvottuun asumiseen.

Erittäin korkean turvallisuustason vankiloissa vankeinhoitoviranomaiset voivat tarkastuksilla valvoa vangin lähettämää ja hänelle tarkoitettua postia. Myös korkean turvallisuustason vankiloissa postilähetykset voidaan tarkastaa. Menettelystä voidaan kuitenkin luopua, elleivät turvallisuusnäkökohdat tätä estä. Näitä matalamman turvallisuustason laitoksissa postilähetykset voidaan tarkastaa vain, jos se on turvallisuuden vuoksi välttämätöntä.

Postin tarkastaminen voi tapahtua avaamalla ja lukemalla kirje taikka tarkastamalla lähetys teknisillä laitteilla tai huumekoiran avulla.

Tanska

Tanskassa vangin oikeudesta kirjeenvaihtoon ja kirjeiden tarkastamisesta säädetään rangaistusten täytäntöönpanosta annetun lain (Lov om fuldbyrdelse av straf, 18/3/2005 nr 207) 55 ja 56 §:ssä. Lähtökohtana on vangin oikeus kirjeenvaihtoon.

Lain 55 §:ssä säädetään kirjeiden tarkastamisen edellytyksistä. Vangin lähettämä tai hänelle tarkoitettu kirje voidaan vangin läsnä ollessa avata ja sinetöidä ilman tuomioistuinten lupaa. Kirje voidaan myös vangin läsnä olematta lukea, jos vankilaviranomaiset pitävät sitä järjestykseen tai turvallisuuteen liittyvistä syistä välttämättömänä. Näin voidaan menetellä myös, jos se on tarpeen rikoksen asianomistajan suojelemiseksi.

Tanskan oikeusministeriö on antanut tarkempia määräyksiä vankien kirjeenvaihto-oikeuden ja postilähetysten tarkastamisen käytännön toteutuksesta rangaistusten täytäntöönpanosta annetun lain 55 §:n nojalla (Brevbekendtgørelse, BEK 17/05/2001 nr 377).

Kirjeiden avaamismenettelystä voidaan määräyksen mukaan luopua avovankiloissa ja muissakin laitoksissa, joissa olosuhteet sallivat vapaamman toimintatavan. Suljetuissa laitoksissa tarkastuksista voidaan yksittäistapauksissa luopua, jos järjestykseen, turvallisuuteen ja rikoksen asianomistajaan liittyvät näkökohdat puoltavat ratkaisua.

1.3. Nykytilan arviointi

Vankeuslain ja tutkintavankeuslain säännöksissä vangin kirjeen tai muun postilähetysten avaamisen kynnys on korkea. Kirje tai muu postilähetys voidaan avata ainoastaan yksittäistapauksessa perustellusta syystä kiellettyjen aineiden tai esineiden etsimiseksi. Verrattuna muihin pohjoismaihin edellytykset kirjeiden tarkastamiseen ovat tiukemmat. Kirjeiden avaamis- ja lukemiskynnyksen nostamisella aiemmasta on pyritty turvaamaan vankien oikeus luottamuksellisen viestin suojaan.

Vankiloilta saadun selvityksen mukaan uudet tarkastuskäytännöt ovat hidastaneet tar-

kastustoimintaa ja kirjeiden toimittamista vangeille. Tämä johtuu siitä, että teknisten laitteiden avulla yksittäisen kirjeen tarkastaminen on hidasta verrattuna kirjeen avaamiseen. Esimerkiksi Vantaan vankilassa koe-käytössä olleeseen tekniseen nuuskijaan jokainen kirje täytyy asetella yksitellen. Myös huumekoiran käyttö suurten kirjemäärien tarkastamiseen on mahdotonta, koska luotettavien tulosten varmistamiseksi koira voi tehdä töitä vain lyhyitä aikoja kerrallaan. Varsinkin suurimmissa vankiloissa ongelma on suuri, koska saapuvaa ja lähtevää postia on useita tuhansia kirjeitä kuukaudessa. Lisäksi henkilökunnan työmäärä on lisääntynyt merkittävästi, koska kirjeiden tarkastustoiminta sitoo entistä useamman henkilön työpanoksen. Nykyisillä resursseilla tämä voi vaikeuttaa vankilan muiden toimintojen järjestämistä.

Tarkastustoimintaan jää myös selkeitä puutteita, koska teknisillä laitteilla ei pystytty luotettavasti tarkastamaan kaikkea kirjeen sisältöä eikä huumekoiria ole riittävästi jokaisen kirjeen tarkastamiseen. Erityisesti kirjeessä olevan rahan havaitseminen kirjettä avaamatta on hankalaa ja rahaa onkin päässyt läpi tarkastuksista. Myös riski huumausaineiden määrän lisääntymisestä vankiloissa on olemassa, kun kirjeiden tarkastaminen on puutteellista. Kiellettyjen aineiden ja esineiden pääseminen vankilaan heikentää vankilaturvallisuutta.

On myös tullut ilmi tapauksia, joissa toisia vankien omaisia on painostettu lähettämään kiellettyjä aineita vankilaan.

Kirjeissä kulkevien viestien sisällön valvonta vankilaturvallisuuden, yksittäisten henkilöiden turvallisuuden ja rikollisen toiminnan selvittämisen tai estämisen vuoksi on vankeuslain voimaan tulon jälkeen vaikeutunut, koska kirje voidaan lukea vain yksittäiseen kirjeeseen liittyvien perusteltujen syiden nojalla. Käytännössä perusteltu syy ei yleensä ilmene pelkästään yksittäisestä kirjeestä. Tämä on rajoittanut vankeinhoitoviranomaisten mahdollisuuksia saada vankilaturvallisuuden kannalta olennaisia tietoja esimerkiksi suunnitelmista kuljettaa huumausaineita vankilaan tai vankilasta käsin johdetun rikollisen toiminnan paljastamiseksi.

Tuomioistuin voi asettaa tutkintavangille yhteydenpitorajoituksia esitutinnan ja oi-

keudenkäynnin aikana tutkintavankeuden tarkoituksen turvaamiseksi. Myös vangille tai tutkintavangille asetettu lähestymiskielto saattaa sisältää rajoituksen ottaa yhteyttä tiettyyn henkilöön esimerkiksi kirjeitse. Yhteydenpito- ja lähestymiskieltojen valvonta on tullut vankiloissa aiempaa epävarmemmaksi, koska kirjeet eivät enää kulje avoimina vankilahenkilökunnan kautta eikä vankia voida velvoittaa merkitsemään nimeään kirjekuoreen.

Käytännössä on aiheutunut ongelmia myös vangille tulleiden pakettien sisällön tarkastamisessa, koska laista puuttuu selkeä säännös siitä, että postilähetykset voidaan avata sen sisältämien esineiden tarkastamiseksi.

Päätösvalta kirjeiden ja muiden postilähetyksien tarkastamiseen on vankeuslain 12 luvun 11 §:n mukaan vankeinhoidon esimiestehtävissä toimivalla virkamiehellä. Tämä on hidastanut päätöksentekoa, kun käytännön tarkastustoimintaa suorittavan virkamiehen on pitänyt saada erikseen päätös kirjeen avaamista varten esimiestehtävissä toimivalta virkamieheltä.

Vankeuslain 1 luvun 2 §:n mukaan vankeuden yhtenä tavoitteena on estää rikosten tekeminen vankeusaikana. Edellä kuvatuista ongelmista johtuen vankeinhoitoviranomaisten mahdollisuudet edistää tätä tavoitetta kirjeenvaihdon valvonnalla ovat heikentyneet.

2. Ehdotetut muutokset

Vankeuslain ja tutkintavankeuslain kirjeen tarkastamis- ja lukemissäännösten aiheuttamien turvallisuusongelmien ja valvonnan luotettavuuden turvaamiseksi vankeuslain 12 luvun 1 ja 2 §:n säännöksiä ja tutkintavankeuslain 8 luvun 1 ja 2 §:n säännöksiä ehdotetaan muutettavaksi. Viranomaisten valtuuksia tarkastaa vankien kirjeitä tai muita postilähetyksiä avaamalla ja lukemalla laajennettaisiin luvussa 1.3 esiteltyjen ongelmien korjaamiseksi. Säännösmuutoksilla viranomaisille turvattaisiin nykyistä tehokkaammat valtuudet ehkäistä ja puuttua vankilaturvallisuutta vaarantavaan toimintaan.

Vankeuslain 12 luvun 1 §:n 1 momenttiin lisättäisiin uusi säännös esineitä sisältävien kirjeiden tai muiden postilähetyksien avaamisesta. Säännöksen mukaan muutakin kuin luottamuksellisen viestin sisältävä kirje taik-

ka muu postilähetykset voitaisiin avata esineen tarkastamiseksi lain 16 luvun 2 §:n mukaisella tavalla. Säännös ei oikeuttaisi puuttumaan lähetyksen mahdollisesti sisältämään luottamukselliseen viestiin, vaan ainoastaan lähetyksen sisältämä esine voitaisiin tarkastaa. Säännös selkeyttäisi tarkastamista niissä tilanteissa, joissa kirje tai postilähetykset sisältää luvallisia esineitä kuten vaatteita tai cd-levyjä. Myös vanki tai hänelle kirjeen tai muun postilähetyksen lähettävä henkilö voisi varautua siihen, että esineitä sisältävä lähetykset avataan.

Pykälän 2 momenttiin otettaisiin uusi säännös suljettuun vankilaan saapuvien kirjeiden tai muiden postilähetyksien tarkastamisesta avaamalla. Säännös koskisi vain suljettuun vankilaan saapuneita kirjeitä tai muita postilähetyksiä. Suljetuissa vankiloissa voi olla erilaisen turvallisuustason osastoja kuten avo-osastoja. Koska kaikki suljettuun vankilaan tuleva posti käsitellään samassa paikassa, olisi esimerkiksi avo-osastolle menevän postin erotteleminen muusta postista mahdollista. Siksi säännös koskisi kaikkia suljetun vankilan osastoja niiden turvallisuustasosta riippumatta.

Avolaitoksiin saapuneet kirjeet voitaisiin tarvittaessa tarkastaa 1 momentin tarkastamisperusteiden nojalla. Uusi säännös ei soveltuisi myöskään vankilasta lähteviin kirjeisiin.

Ehdotetun säännöksen mukaan suljettuun vankilaan saapuneet kirjeet tai muut postilähetykset voitaisiin avata.

Vankeuslain 12 luvun 1 §:n 2 momentti siirrettäisiin 3 momentiksi.

Tutkintavankeuslain 8 luvun 1 §:ään tehtäisiin vastaavat muutokset, mutta säännöksessä ei erikseen mainittaisi suljettua vankilaa, koska tutkintavankeuslain 2 luvun 1 §:n 2 momentin mukaan tutkintavankia ei voida sijoittaa avolaitokseen.

Vankeuslain 12 luvun 2 §:ää muutettaisiin siten, että vangille saapunut tai vangilta peräisin oleva kirje tai muu postilähetykset voitaisiin lukea, jos se on kyseisen vangin rikostaustaan, vankeusaikaiseen käyttäytymiseen tai lähettäjään liittyvästä perustellusta syystä tarpeen rikoksen estämiseksi tai selvittämiseksi, vankilan järjestystä uhkaavan vaaran torjumiseksi taikka vangin tai muun henkilön turvallisuuden suojelemiseksi.

Kirjeen lukemisen edellytyksenä olisi siten vankiin liittyvä perusteltu syy. Näitä syitä olisivat vangin osallistuminen rikollisjärjestön toimintaan tai vangille määrätyn yhteydenpito- tai lähestymiskiellon valvonta. Lukemisen yhteydessä kynnys olisi kuitenkin kirjeen avaamista korkeampi, koska syyn tulisi olla perusteltu momentissa lukemiselle asetettujen edellytysten kannalta.

Tutkintavankeuslain 8 luvun 2 §:ää muutettiin vastaavasti.

Vankeuslain 12 luvun 11 §:n 1 momenttia muutettaisiin siten, että päätösvalta kirjeen ja muun postilähetyksen tarkastamiseen ja avaamiseen 12 luvun 1 §:n 1 momentin ja 12 luvun 4 §:n 2 momentin nojalla olisi valvonta- ja ohjaustehtävissä toimivalla virkamiehellä. Aluevankilan työjärjestyksessä tulisi erikseen määrätä ne virkamiehet, joilla päästötoimivalta olisi. Toimivaltaisia virkamiehiä tulisi työjärjestyksessä määrätä riittävästi postinkulun joustavaksi toteuttamiseksi.

3. Esityksen vaikutukset

Esityksellä ei ole taloudellisia vaikutuksia. Esitys helpottaisi ja nopeuttaisi vankilahenkilökunnan työtä kirjeiden tarkastamisessa, koska suurempi osa kirjeistä voitaisiin tarkastaa avaamalla. Myös vankien kirjeenvaihdon perille meno nopeutuisi, kun tarkastaminen ei veisi niin paljon aikaa.

Esitys parantaisi viranomaisten mahdollisuuksia ehkäistä vankilarikollisuutta ja edistäisi siten vankilaturvallisuutta.

4. Asian valmistelu

Esitys on valmisteltu oikeusministeriössä. Valmistelussa on otettu huomioon oikeusministeriön lokakuussa 2006 vankiloilta pyytämät selvitykset.

Asiaa valmisteltaessa on pyydetty lausunnot Helsingin, Hämeenlinnan, Riihimäen, Turun ja Vantaan vankiloilta sekä Rikosseuraamusvirastolta.

5. Voimaantulo

Lait ehdotetaan tuleviksi voimaan ensi tilassa.

6. Suhde perustuslakiin ja säätämisyjärjestys

Ehdotettuja säännöksiä on tarkasteltava perustuslain 10 §:n 2 momentissa turvatus luottamuksellisen viestin suojan näkökulmasta, koska kirjeiden avaaminen ja lukeminen merkitsevät puuttumista vangin luottamukselliseen viestiin.

Ehdotus täyttäisi perusoikeusrajoitukselle asetetut lakitasoisuus- sekä täsmällisyys- ja tarkkarajaisuusvaatimukset, koska laissa säädettäisiin niistä edellytyksistä, joiden täytyessä vangin kirjeenvaihtoa voidaan valvoa.

Perustuslain 10 §:n 3 momentin mukaan luottamuksellisen viestin suojaan voidaan säätää rajoituksia vapaudenmenetyksen aikana. Perustuslakivaliokunta on lausunnoissaan (PeVL 20/2005 vp ja PeVL 21/2006 vp) katsonut, että momentti antaa hyväksyttävän perusteen säätää rajoituksia vapautensa menettäneen luottamuksellisen viestin suojaan. Valiokunta katsoi kuitenkin, että rajoitukselle tulee olla yksittäistapauksessa perusteltu ja toimenpiteen ankaruutta vastaava tarve.

Perustuslakivaliokunta on lausunnossaan (PeVL 30/2001 vp) korostanut sitä, että kirjeen tarkastamiseen oikeuttavien säännösten tulee rajata tarkastamisoikeus siten, että varsinainen viestin sisältö jää riittävästi suojatuksi ulkopuolisilta. Ehdotettuihin säännöksiin otettaisiin nimenomainen maininta siitä, että kirjeen avaaminen ei oikeuttaisi lukemaan sitä. Säännökset eivät siten oikeuttaisi puuttumaan varsinaiseen luottamuksellisen viestin sisältöön.

Mainitussa lausunnossaan perustuslakivaliokunta myös edellytti, että toimivaltasäännöksissä tulee kuvata täsmällisesti kirjeen avaamistarkoitus. Ehdotetuissa säännöksissä avaaminen on sidottu kiellettyjen aineiden ja esineiden etsimiseen. Kirjeen tarkastaminen avaamalla ehdotetulla tavalla rajoittuisi lisäksi ainoastaan suljettuihin vankiloihin saapuvaan postiin. Ehdotusta voidaan siten pitää perustuslakivaliokunnan lausunnossaan edellyttämällä tavalla hyväksyttävänä, koska ehdotettu säännös asettaisi kirjeen avaamiselle yksittäistapaukseen sidotut harkintakriteerit. Lisäksi kirjeen avaamiseen oikeutettujen virkamiesten piiri olisi rajattu valvonta- ja ohjaustehtävissä sekä vankeinhoidon esimiestehtävissä toimiviin virkamiehiin, joilla on ri-

kosoikeudellinen virkavastuu päätöksistään.

Vangin luottamuksellisen viestin suojaan puuttuminen edellä mainitulla tavalla on perusteltua, koska ainoastaan riittävän kattavalla valvonnalla pystytään estämään vankilaan pääsy sellaisilta aineilta ja esineiltä, jotka voivat vaarantaa vankilan ja siellä olevien henkilöiden turvallisuuden. Vähäinen puuttuminen perustuslain 10 §:n luottamuksellisen viestin suojaan on siten hyväksyttävää perustuslain 7 §:n henkilökohtaisen turvallisuuden turvaamiseksi.

Kirjeen avaamisella ei myöskään puututa luottamuksellisen viestin suojan ydinalueeseen, koska viranomaisilla ei olisi tällä perusteella oikeutta lukea viestiä.

Suomea sitovissa ihmisoikeussopimuksissa kirjesalaisuuteen puuttumiselle on asetettu lievemmat edellytykset kuin perustuslaissa. Tästä syystä ehdotus olisi sopusoinnussa Suomea sitovien ihmisoikeusvelvoitteiden kanssa.

Perusoikeuksien rajoittamiselle asetettu oikeusturvavaatimus toteutuisi siten, että vangilla olisi mahdollisuus kannella kirjeen avaamisesta laillisuusvalvontaviranomaisille.

Kirjeiden ja postilähetysten avaaminen vankeuslain 12 luvun 1 §:n 1 momentissa ja tutkintavankeuslain 8 luvun 1 §:n 1 momentissa ehdotetulla tavalla lähetyksen sisältämien esineiden tarkastamiseksi on välttämätöntä, jottei vangin haltuun annettava omaisuus vaaranna vankilan järjestystä ja turvallisuutta. Kyse ei myöskään tällöin ole luottamuksellisen viestin suojasta, koska säännös ei oi-

keuttaisi puuttumaan lähetykseen mahdollisesti sisältyvään luottamukselliseen viestiin.

Kirjeiden lukeminen merkitsee avaamista ankarampaa puuttumista luottamuksellisen viestin suojaan. Perustuslakivaliokunta edellytti lausunnossaan (PeVL 20/2005 vp), että luottamuksellisen viestin suojaan puuttumiselle tulee olla toimenpiteen ankaruutta vastaava tarve. Tästä syystä kynnys vangin kirjeen lukemiseen olisi korkeampi kuin kirjeen tarkastamiskynnys.

Ehdotetuissa säännöksissä kirjeen lukeminen sidottaisiin yksittäisestä vangista johtuvaan perusteltuun syyhyn epäillä lukemisen olevan tarpeen vankeuslain 12 luvun 2 §:ssä tai tutkintavankeuslain 8 luvun 2 §:ssä mainittujen edellytysten takia. Kirjeen lukemisesta tekisi päätöksen vankilan turvallisuudesta vastaava virkamies. Päätöstoimivalta olisi siten korkeammalla tasolla kuin kirjeen avaamisesta päätettäessä. Suhteellisuusvaatimuksen mukaisesti lukemiselle olisi siten tiukemmat edellytykset kuin kirjeen tarkastamiselle. Ehdotus olisi siten perustuslain kannalta hyväksyttävä.

Edellä esitetyn perusteella katsotaan, että lakiehdotus voidaan käsitellä tavallisessa lainsäätämisyjärjestyksessä. On kuitenkin suotavaa, että esitys saatetaan perustuslakivaliokunnan käsiteltäväksi.

Edellä esitetyn perusteella annetaan Eduskunnan hyväksyttäväksi seuraavat lakiehdotukset:

1.

Laki**vankeuslain 12 luvun muuttamisesta**

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
muutetaan 23 päivänä syyskuuta 2005 annetun vankeuslain (767/2005) 12 luvun 1 §, 2 §:n 1 momentti ja 11 §:n 1 momentti seuraavasti:

12 luku

tään 19 luvun 1 §:ssä.

Kirjeenvaihto ja puhelut

2 §

1 §

*Kirjeenvaihto ja kirjeiden tarkastaminen**Kirjeen lukeminen ja jäljennöksen ottaminen*

Vangilla on oikeus kirjeenvaihtoon. Vangille saapunut tai vangilta peräisin oleva suljettu kirje tai muu postilähetys saadaan tarkastaa läpivalaisemalla tai muulla vastaavalla tavalla sitä avaamatta sen tutkimiseksi, sisältääkö se 9 luvun 1 §:n 1 tai 2 momentissa tarkoitettuja kiellettyjä aineita tai esineitä. Kirje tai muu postilähetys saadaan avata ja sen sisältö tarkastaa sitä lukematta, jos yksittäistapauksessa on perusteltua syytä epäillä, että se sisältää mainituissa lainkohdissa tarkoitettuja kiellettyjä aineita tai esineitä. Jos kirjeen tai muun postilähetyksen muodosta tai koosta voidaan päätellä, että se sisältää muutakin kuin luottamuksellisen viestin, se voidaan avata esineen tarkastamiseksi 16 luvun 2 §:n mukaisesti.

Suljetussa vankilassa olevalle vangille saapunut kirje tai muu postilähetys saadaan kuitenkin avata ja sen sisältö tarkastaa sitä lukematta.

Jos tarkastuksen yhteydessä löydetään aineita tai esineitä, joita vangilla ei ole lupa pitää hallussaan, ne on otettava vankilassa säilytettäväksi. Rahavarat on merkittävä vangin tilille. Omaisuuden alkuperän laillisuutta epäiltäessä tehtävästä ilmoituksesta sääde-

Vangille saapunut tai vangilta peräisin oleva kirje, muu postilähetys tai viesti saadaan lukea, jos se on tarpeen kyseisen vangin rikostaustaan, vankeusaikaiseen käyttäytymiseen tai postilähetyksen lähettäjään liittyvästä perustellusta syystä rikoksen estämiseksi tai selvittämiseksi, vankilan järjestystä uhkaavan vaaran torjumiseksi taikka vangin tai muun henkilön turvallisuuden suojelemiseksi.

11 §

Päätösvalta

Kirjeen ja muun postilähetyksen tarkastamisesta ja avaamisesta 12 luvun 1 §:n 1 momentin ja 4 §:n 2 momentin nojalla päättää aluevankilan työjärjestyksessä määrätty ohjaus- tai valvontatehtävissä toimiva virkamies. Kirjeen avaamisesta 12 luvun 1 §:n 2 momentin nojalla päättää valvonnan esimiestehtävissä toimiva virkamies.

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 20 .

Laki

tutkintavankeuslain 8 luvun muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
muutetaan 23 päivänä syyskuuta 2005 annetun tutkintavankeuslain (768/2005) 8 luvun 1 §, 2 §:n 1 momentti ja 9 §:n 1 momentti seuraavasti:

8 luku

Kirjeenvaihto ja puhelut

1 §

Kirjeenvaihto ja kirjeiden tarkastaminen

Tutkintavangilla on oikeus kirjeenvaihtoon, jollei tätä oikeutta ole pakkokeinolain 1 luvun 18 b §:ssä tarkoitettulla tavalla rajoitettu.

Tutkintavangille saapunut tai tutkintavangilta peräisin oleva suljettu kirje tai muu postilähetys saadaan tarkastaa läpivalaisemalla tai muulla vastaavalla tavalla sitä avaamatta sen tutkimiseksi, sisältääkö se 5 luvun 1 §:n 1 tai 2 momentissa tarkoitettuja kiellettyjä aineita tai esineitä. Kirje tai muu postilähetys saadaan avata ja sen sisältö tarkastaa sitä lukematta, jos yksittäistapauksessa on perusteltua syytä epäillä, että se sisältää mainituissa lainkohdissa tarkoitettuja kiellettyjä aineita tai esineitä. Jos kirjeen tai muun postilähetyksen muodosta tai koosta voidaan päätellä, että se sisältää muutakin kuin luottamuksellisen viestin, se voidaan avata esineen tarkastamiseksi 11 luvun 2 §:n mukaisesti.

Tutkintavangille saapunut kirje tai muu postilähetys saadaan kuitenkin avata ja sen sisältö tarkastaa sitä lukematta.

Jos tarkastuksen yhteydessä löydetään ai-

neita tai esineitä, joita tutkintavangilla ei ole lupa pitää hallussaan, ne on otettava vankilassa säilytettäväksi. Rahavarat on merkittävä vangin tilille. Omaisuuden alkuperän laillisuutta epäiltäessä tehtävästä ilmoituksesta säädetään 16 luvun 1 §:ssä.

2 §

Kirjeen lukeminen ja jäljennöksen ottaminen

Tutkintavangille saapunut tai tutkintavangilta peräisin oleva kirje, muu postilähetys tai viesti saadaan lukea, jos se on tarpeen kyseisen tutkintavangin rikostaustaan, tutkintavankeusaikaiseen käyttäytymiseen tai postilähetyksen lähettäjään liittyvästä perustellusta syystä tutkintavankeuden tarkoituksen turvaamiseksi, rikoksen estämiseksi tai selvittämiseksi, vankilan järjestystä uhkaavan vaaran torjumiseksi taikka vangin tai muun henkilön turvallisuuden suojelemiseksi.

9 §

Päätösvalta

Kirjeen ja muun postilähetyksen tarkastamisesta ja avaamisesta 8 luvun 1 §:n 2 momentin ja 4 §:n 2 momentin nojalla päättää

aluevankilan työjärjestyksessä määrätty ohjaus- ja valvontatehtävissä toimiva virkamies. Kirjeen avaamisesta 8 luvun 1 §:n 3 momentin nojalla päättää valvonnan esimiestehtävissä toimiva virkamies.

— — — — —
Tämä laki tulee voimaan _____ päivänä _____ kuuta 20__.

Helsingissä 17 päivänä marraskuuta 2006

Tasavallan Presidentti

TARJA HALONEN

Ministeri Tuula Haatainen

1.

Laki**vankeuslain 12 luvun muuttamisesta**

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
muutetaan 23 päivänä syyskuuta 2005 annetun vankeuslain (767/2005) 12 luvun 1 §, 2 §:n 1 momentti ja 11 §:n 1 momentti seuraavasti:

Voimassa oleva laki

12 luku

Kirjeenvaihto ja puhelut

1 §

Kirjeenvaihto ja kirjeiden tarkastaminen

Vangilla on oikeus kirjeenvaihtoon. Vangille saapunut tai vangilta peräisin oleva suljettu kirje tai muu postilähetys saadaan tarkastaa läpivalaisemalla tai muulla vastaavalla tavalla sitä avaamatta sen tutkimiseksi, sisältääkö se 9 luvun 1 §:n 1 tai 2 momentissa tarkoitettuja kiellettyjä aineita tai esineitä. Kirje tai muu postilähetys saadaan avata, jos yksittäistapauksessa on perusteltua syytä epäillä, että se sisältää mainituissa lainkohdissa tarkoitettuja kiellettyjä aineita tai esineitä.

Jos tarkastuksen yhteydessä löydetään aineita tai esineitä, joita vangilla ei ole lupa pitää hallussaan, ne on otettava vankilassa säilytettäväksi. Rahavarat on merkittävä vangin tilille. Omaisuuden alkuperän laillisuutta epäiltäessä tehtävästä ilmoituksesta säädetään 19 luvun 1 §:ssä.

Ehdotus

12 luku

Kirjeenvaihto ja puhelut

1 §

Kirjeenvaihto ja kirjeiden tarkastaminen

Vangilla on oikeus kirjeenvaihtoon. Vangille saapunut tai vangilta peräisin oleva suljettu kirje tai muu postilähetys saadaan tarkastaa läpivalaisemalla tai muulla vastaavalla tavalla sitä avaamatta sen tutkimiseksi, sisältääkö se 9 luvun 1 §:n 1 tai 2 momentissa tarkoitettuja kiellettyjä aineita tai esineitä. Kirje tai muu postilähetys saadaan avata ja sen sisältö tarkastaa sitä lukematta, jos yksittäistapauksessa on perusteltua syytä epäillä, että se sisältää mainituissa lainkohdissa tarkoitettuja kiellettyjä aineita tai esineitä. Jos kirjeen tai muun postilähetyksen muodosta tai koosta voidaan päätellä, että se sisältää muutakin kuin luottamuksellisen viestin, se voidaan avata esineen tarkastamiseksi 16 luvun 2 §:n mukaisesti.

Suljetussa vankilassa olevalle vangille saapunut kirje tai muu postilähetys saadaan kuitenkin avata ja sen sisältö tarkastaa sitä lukematta.

Jos tarkastuksen yhteydessä löydetään aineita tai esineitä, joita vangilla ei ole lupa pitää hallussaan, ne on otettava vankilassa säilytettäväksi. Rahavarat on merkittävä

2 §

Kirjeen lukeminen ja jäljennöksen ottaminen

Vangille saapunut tai häneltä peräisin oleva kirje, muu postilähetys tai viesti saadaan lukea, jos se on yksittäistapauksessa perustellusta syystä tarpeen rikoksen estämiseksi tai selvittämiseksi, vankilan järjestystä uhkaavan vaaran torjumiseksi taikka vangin tai muun henkilön turvallisuuden suojelemiseksi.

11 §

Päätösvalta

Kirjeen ja muun postilähetyksen tarkastamisesta päättää valvonnan esimiestehtävissä toimiva virkamies.

2 §

Kirjeen lukeminen ja jäljennöksen ottaminen

Vangille saapunut tai *vangilta* peräisin oleva kirje, muu postilähetys tai viesti saadaan lukea, jos se on *tarpeen* kyseisen vangin rikostaustaan, vankeusaikaiseen käyttäytymiseen tai postilähetyksen lähettäjään liittyvästä perustellusta syystä rikoksen estämiseksi tai selvittämiseksi, vankilan järjestystä uhkaavan vaaran torjumiseksi taikka vangin tai muun henkilön turvallisuuden suojelemiseksi.

11 §

Päätösvalta

Kirjeen ja muun postilähetyksen tarkastamisesta ja *avaamisesta* 12 luvun 1 §:n 1 momentin ja 4 §:n 2 momentin nojalla päättää aluevankilan työjärjestyksessä määrätty ohjaus- tai valvontatehtävissä toimiva virkamies. Kirjeen *avaamisesta* 12 luvun 1 §:n 2 momentin nojalla päättää valvonnan esimiestehtävissä toimiva virkamies.

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 20 .

2.

Laki**tutkintavankeuslain 8 luvun muuttamisesta**

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
muutetaan 23 päivänä syyskuuta 2005 annetun tutkintavankeuslain (768/2005) 8 luvun 1 §, 2 §:n 1 momentti ja 9 §:n 1 momentti seuraavasti:

Voimassa oleva laki

8 luku

Kirjeenvaihto ja puhelut

1 §

Kirjeenvaihto ja kirjeiden tarkastaminen

Tutkintavangilla on oikeus kirjeenvaihtoon, jollei tätä oikeutta ole pakkokeinolain 1 luvun 18 b §:ssä tarkoitettulla tavalla rajoitettu.

Tutkintavangille saapunut tai tutkintavangilta peräisin oleva suljettu kirje tai muu postilähetys saadaan tarkastaa läpivalaisemalla tai muulla vastaavalla tavalla sitä avaamatta sen tutkimiseksi, sisältääkö se 5 luvun 1 §:n 1 tai 2 momentissa tarkoitettuja kiellettyjä aineita tai esineitä. Kirje tai muu postilähetys saadaan avata, jos yksittäistapauksessa on perusteltua syytä epäillä, että se sisältää mainituissa lainkohdissa tarkoitettuja kiellettyjä aineita tai esineitä.

Jos tarkastuksen yhteydessä löydetään aineita tai esineitä, joita tutkintavangilla ei ole lupa pitää hallussaan, ne on otettava vankilassa säilytettäväksi. Rahavarat on merkittävä tutkintavangin tilille. Omaisuuden alkuperän laillisuutta epäiltäessä tehtä-

Ehdotus

8 luku

Kirjeenvaihto ja puhelut

1 §

Kirjeenvaihto ja kirjeiden tarkastaminen

Tutkintavangilla on oikeus kirjeenvaihtoon, jollei tätä oikeutta ole pakkokeinolain 1 luvun 18 b §:ssä tarkoitettulla tavalla rajoitettu.

Tutkintavangille saapunut tai tutkintavangilta peräisin oleva suljettu kirje tai muu postilähetys saadaan tarkastaa läpivalaisemalla tai muulla vastaavalla tavalla sitä avaamatta sen tutkimiseksi, sisältääkö se 5 luvun 1 §:n 1 tai 2 momentissa tarkoitettuja kiellettyjä aineita tai esineitä. *Kirje tai muu postilähetys saadaan avata ja sen sisältö tarkastaa sitä lukematta*, jos yksittäistapauksessa on perusteltua syytä epäillä, että se sisältää mainituissa lainkohdissa tarkoitettuja kiellettyjä aineita tai esineitä. *Jos kirjeen tai muun postilähetyksen muodosta tai koosta voidaan päätellä, että se sisältää muutakin kuin luottamuksellisen viestin, se voidaan avata esineen tarkastamiseksi 11 luvun 2 §:n mukaisesti.*

Tutkintavangille saapunut kirje tai muu postilähetys saadaan kuitenkin avata ja sen sisältö tarkastaa sitä lukematta.

Jos tarkastuksen yhteydessä löydetään aineita tai esineitä, joita tutkintavangilla ei ole lupa pitää hallussaan, ne on otettava

västä ilmoituksesta säädetään 16 luvun 1 §:n 9 kohdassa.

2 §

Kirjeen lukeminen ja jäljennöksen ottaminen

Tutkintavangille saapunut tai häneltä peräisin oleva kirje, muu postilähetys tai viesti saadaan lukea, jos se on yksittäistapauksessa perustellusta syystä tarpeen tutkintavankeuden tarkoituksen turvaamiseksi, rikoksen estämiseksi tai selvittämiseksi, vankilan järjestystä uhkaavan vaaran torjumiseksi taikka tutkintavangin tai muun henkilön turvallisuuden suojelemiseksi.

9 §

Päätösvalta

Kirjeen ja muun postilähetyksen tarkastamisesta päättää valvonnan esimiestehtävissä toimiva virkamies.

vankilassa säilytettäväksi. Rahavarat on merkittävä vangin tilille. Omaisuuden alkuperän laillisuutta epäiltäessä tehtävästä ilmoituksesta säädetään 16 luvun 1 §:ssä.

2 §

Kirjeen lukeminen ja jäljennöksen ottaminen

Tutkintavangille saapunut tai tutkintavangilta peräisin oleva kirje, muu postilähetys tai viesti saadaan lukea, jos se on tarpeen kyseisen tutkintavangin rikostaustaan, tutkintavankeusaikaiseen käyttäytymiseen tai postilähetyksen lähettäjään liittyvästä perustellusta syystä tutkintavankeuden tarkoituksen turvaamiseksi, rikoksen estämiseksi tai selvittämiseksi, vankilan järjestystä uhkaavan vaaran torjumiseksi taikka vangin tai muun henkilön turvallisuuden suojelemiseksi.

9 §

Päätösvalta

Kirjeen ja muun postilähetyksen tarkastamisesta ja avaamisesta 8 luvun 1 §:n 2 momentin ja 4 §:n 2 momentin nojalla päättää aluevankilan työjärjestyksessä määrätty ohjaus- tai valvontatehtävissä toimiva virkamies. Kirjeen avaamisesta 8 luvun 1 §:n 3 momentin nojalla päättää valvonnan esimiestehtävissä toimiva virkamies.

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 20 .